

Закономірно виникає питання про стан правового регулювання даної сфери суспільних відносин в Україні. На жаль, доводиться констатувати той факт, що на сьогодні єдиним нормативним актом, який безпосередньо стосується цієї галузі, є постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 року № 1304, якою затверджено Тимчасовий порядок ввезення, державного випробування, реєстрації та використання трансгенних сортів рослин в Україні². Цим Тимчасовим порядком встановлюється вимога, за якою ввезення в Україну трансгенних сортів рослин здійснюється тільки на підставі дозволу, що видається Міністерством аграрної політики України. У постанові згадується і ряд інших органів, наділених експертними повноваженнями з сільськогосподарських, санітарно-гігієнічних та екологічних аспектів досліджуваної нами проблеми. Проте викликає занепокоєння те, що в цьому документі, однією з цілей прийняття якого є дотримання заходів біобезпеки, жодного разу не згадується такий орган як Міністерство екології та природних ресурсів України.

Окремі положення, що стосуються трансгенних форм та порядку їх використання, зустрічаються в деяких інших нормативних актах. Наприклад, відповідні статті знаходимо у Законі України "Про тваринний світ", нова редакція якого була прийнята у грудні 2001 року. Зокрема, в документі виділена спеціальна стаття, присвячена питанням охорони тваринного світу від шкідливого впливу продуктів біотехнології (ст.51). В ній говориться, що створення нових штамів мікроорганізмів, біологічно активних речовин, виведення генетично змінених організмів, виробництво інших продуктів біотехнології повинно здійснюватися лише в установленому порядку і за наявності позитивних висновків державної екологічної експертизи. Використання зазначених організмів і речовин за відсутності таких висновків забороняється. Також про трансгенні організми згадується і у ст.63, яка виділяє різні підстави застосування заходів юридичної відповідальності за порушення законодавства про охорону та використання тваринного світу. Так, абзац 9 вказаної статті передбачає відповідальність осіб, винних у самовільному або з порушенням установленого законодавством порядку переселенні, акліматизації та схрещуванні тварин, а також виведенні і використанні генетично змінених організмів³.

Згадана стаття 51 Закону України "Про тваринний світ" відповідає також положенням, які закріплені в інших Законах України, зокрема "Про охорону навколишнього природного середовища" (ст. 53, 57) та "Про екологічну експертизу" (ст.13, 14). В них вказується, що державній екологічній експертизі підлягає серед інших об'єктів і документація по впровадженню нової техніки, технологій, матеріалів та речовин (в тому числі тих, що закуповуються за кордоном), які можуть створити потенційну загрозу навколишньому природному середовищу та здоров'ю людей. При цьому біохімічне та біотехнічне виробництво входить до переліку об'єктів, що являють собою підвищену екологічну небезпеку⁴.

Але, звичайно, зазначені вище нормативно-правові акти ні в якій мірі не можуть розв'язати існуючу проблему, пов'язану із відсутністю базового закону, який би відповідав потребам сьогодення, вимогам міжнародно-правових документів та належному чинному гарантував захист прав (в тому числі і екологічних) громадян, захищав інтереси держави. На сьогодні на розгляд Верховної Ради України було запропоновано вже декілька проектів відповідного закону: "Про державну політику регулювання в галузі генетично-інженерної діяльності"⁵, "Про державну систему біобезпеки під час здійснення генетично-інженерної діяльності"⁶ тощо. Але всі вони знаходяться ще на етапі обговорення в комітетах та комісіях Верховної Ради і невідомо коли вони будуть прийняті. Таким чином в Україні досліджувана нами сфера суспільних відносин практично залишається без належного правового регулювання і значно відстає від рівня країн – членів ЄС.

Дана проблема набуває особливої гостроти у зв'язку з тим, що національне законодавство ще не підготовлене до вторгнення транснаціональних компаній, які здійснюють свою діяльність у генно-інженерній галузі, а українська громадськість недостатньо інформована про генетично-модифіковані продукти та можливі наслідки їх використання. Ситуація, яка складається в даній галузі українського законодавства, потребує активізації діяльності законодавців і розширення їх співпраці з науковцями та громадськістю. Враховуючи складність законодавчого забезпечення здійснення генетично-інженерної діяльності, Україна повинна більш ефективно використовувати досвід, накопичений західноєвропейськими країнами, враховувати динаміку процесів пов'язаних з розвитком генної інженерії в світі.

¹ Попова Т.Е., Попова Е.В. Биотехнология и социум. – М.: Наука, 2000. – С.7-17

² Про затвердження Тимчасового порядку ввезення, державного випробування, реєстрації та використання трансгенних сортів рослин в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 р. № 1304 // Урядовий кур'єр. – 1998. – 10 вересня.

³ Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 року. // Голос України. – 2002. – 16 січня.

⁴ Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 року № 554 // Збірник нормативних актів України про охорону навколишнього природного середовища. – Чернівці: Зелена Буковина, 1996. – Т.2. – С.173-174.

⁵ Про державну політику регулювання в галузі генетично-інженерної діяльності: Проект Закону України // Громадська протидія поширенню в Україні генетично-модифікованих організмів. – Харків: Центр громадської екологічної адвокатури "ЕкоПраво-Харків", 2001. – С.203-214.

⁶ Про державну Систему безпеки під час здійснення генетично-інженерної діяльності: Проект Закону України // Там само. – С.217-233.

О. Хімч,
ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ
України, м. Київ

МІЛІЦІЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНИХ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ОХОРОНУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Глибинні соціально - економічні перетворення в Україні відкрили факти, які вказують на те, що збереження природних багатств держави стало важливою проблемою, від вирішення якої залежить доля теперішніх та майбутніх поколінь. У даному випадку постає питання про необхідність розробки принципово нового відношення держави до проблеми охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.⁽¹⁾

В даній ситуації екологічний фактор все більше здійснює певний вплив на еволюцію держави. Незворотні зміни навколишнього природного середовища в результаті господарської діяльності людини вийшли за межі окремих територій і стали набирати глобальних масштабів. Ця діяльність проявляється:

- у забрудненні атмосферного повітря, води, земель;
- у забрудненні територій радіоактивними та промисловими відходами;

- у виснаженні озонного шару;
- у накопиченні в атмосфері вуглекислого газу та інших речовин, які ведуть до посилення природного парникового ефекту, що може призвести до додаткового потепління, яке може несприятливо вплинути на природні екосистеми і людство.

Екологічні причини здійснюють суттєвий вплив на зріст захворюваності та смертності населення. Центральне місце у вирішенні цієї проблеми займають механізми управління природоохороною діяльністю, які здійснюють стабілізацію і покращують стан навколишнього природного середовища, забезпечують екологічну безпеку та створюють умови для реалізації концепції розвитку суспільства, яка проявляється в статтях Конференції ООН "Про зміну клімату" прийнятої 11.06.1992 р. (м. Ріо – де – Жанейро, Бразилія) та ратифікованою Законом України від 29.10.1996 р. Як підкреслювалось на конференції, "людство здатне зробити розвиток сталим – забезпечити, щоби він задовольняв потреби сучасного, не піддаючи ризику здатність наступних поколінь задовольняти свої потреби".(2)

В теперішній час дієвість захисного механізму забезпечення екологічної безпеки хоч і знаходить підтримку в нашій державі, однак, в силу ряду економічних і соціальних умов в країні, вона низька. Відсутня єдина система ефективного управління природними ресурсами, не існує надійної правової і економічної основи охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки.

Почався суттєвий зріст ступеня соціальних посягань на суспільні екологічні відносини. Ускладнився характер заподіяння шкоди – його об'єктивне проявлення стало більш багатограним. В деяких випадках фактичне настання матеріальних наслідків екологічно - негативної поведінки може мати місце по проходженню достатньо довгого періоду часу і на зовсім іншій території. Недостатність координації дій правоохоронних і природоохоронних органів, загублення частиною населення легальних джерел існування, призвела до браконьєрської активності; а також законодавчі упущення в сфері охорони навколишнього природного середовища призвели до росту як масштабів, так і спектру екологічних правопорушень.

Екологічна шкода може здійснювати негативний вплив на такі охоронювані законом особисті, соціальні блага і цінності, як життя і здоров'я людей, майно фізичних і юридичних осіб .

Одним з найбільш дієвих інструментів механізму правової охорони навколишнього природного середовища виступають адміністративна відповідальність та її підстава – адміністративно-екологічне правопорушення (адміністративний екологічний проступок), які виконують функції не тільки карального, а й превентивного впливу на суб'єктів екологічних відносин.

Включення правоохоронних органів в процеси боротьби з екологічними правопорушеннями, постановка перед ними завдань по виявленню, попередженню і припиненню екологічних правопорушень передбачає посилення ролі міліції як функціональної частини правоохоронної системи в цілому.

Таким чином, діючи в межах своєї компетенції, органи внутрішніх справ користуються відносною юридичною самостійністю. Їх компетенція знаходить своє відображення і закріплюється в відповідних законах і підзаконних актах. Наприклад, Законом України "Про міліцію" передбачені не тільки завдання, а також обов'язки та права міліції. Тлумачення ст.2 Закону України "Про міліцію" дає право стверджувати, що на міліцію також покладені такі завдання, як:

- забезпечення екологічних прав громадян;
- попередження та припинення екологічних правопорушень;
- охорона суспільного екологічного правопорядку та екологічної безпеки;
- допомога підприємствам, установам, організаціям, посадовим особам і громадянам в захисті їх екологічних прав та інтересів.(3)

Для вдалого вирішення перерахованих завдань на міліцію покладені обов'язки по забезпеченню особистої безпеки громадян, яка передбачає також їх безпеку від негативного впливу навколишнього природного середовища внаслідок будь - чиїх протиправних дій. Виконуючи свої обов'язки, міліція здійснює загальну та індивідуальну профілактику і веде безпосередню боротьбу з екологічними правопорушеннями, за які передбачена юридична відповідальність у відповідних статтях КпАП України. (4) Другим не менш важливим обов'язком міліції у сфері суспільних відносин являється забезпечення екологічної безпеки. Таким чином, основними напрямками діяльності міліції по охороні навколишнього природного середовища являються:

- здійснення контрольно – наглядових функцій за дотриманням природоохоронного, санітарно – епідеміологічного законодавства;

- профілактика екологічних правопорушень;

- участь в притягненні до юридичної відповідальності за скоєні екологічні правопорушення, в межах відведеної компетенції.

В теперішній час не визначені об'єкти природи, які підлягають охороні міліцією, не має систематизованої інформації про оперативний стан, пов'язаний з охороною навколишнього природного середовища, не має чітко визначеної статистики здійснених правопорушень в даній сфері.

Аналіз діяльності міліції по забезпеченню екологічної функції держави допоможе розробити ефективну і успішно - функціональну систему боротьби з екологічними правопорушеннями.

Найбільш ефективне управління навколишнім природним середовищем і раціональне використання природних ресурсів може бути досягнуто при повній взаємодії усіх механізмів управління і боротьби з екологічними правопорушеннями.

Література

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР.– 1991.–№ 41.–Ст.546.
2. Про зміну клімату Конференція ООН прийнята 11.06.1992 р. (м. Ріо – де – Жанейро, Бразилія) та ратифікована Законом України від 29 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України.–1996.– №50.–Ст.277.
3. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 року // Відомості Верховної Ради України.– 1991.–№ 4.–Ст.20.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР.– 1984.–Додаток до № 51.–Ст.1122. (Із змінами і доповненнями станом на 1.06.1997 р.)